

SOCIOLOGIE ZEMĚDĚLSKÉHO PODNIKU

ND 9/5
(402) 2

První číslo 5. ročníku našeho časopisu, které se dnes dostává čtenáři do rukou, je číslem tématickým. Rozhodli jsme se zařadit do něho některé výzkumné práce majících za předmět otázky sociologie zemědělského podniku.

Clánky, obsažené v tomto čísle Sborníku „Sociologie a historie zemědělství“ potvrzují poměrně široký vstup sociologů do problémových okruhů zemědělského podniku: přináší první výsledky výzkumů sociální role vedoucích pracovníků v zemědělských družstvech. Několik prací pracovníků Institutu sociologie venkova podává některé aspekty obsahu práce řídicího aparátu v JZD, jeho stylu práce, jeho profesionalní vývojové dráhy, způsobu realizace vedoucí funkce v podniku apod.

Také další práce jsou věnovány sociologickému rozboru problematiky zemědělství a zemědělských pracovišť. Studie o uspokojování z práce v zemědělském podniku, o podmínkách integrace pracovních skupin v JRD, analýza otázek kvalifikace žen pracujících v zemědělství i sdělení z výzkumu sociálních důsledků mechanizace zemědělství svědčí o tom, že se sociologové již pokoušejí o postupné zaplnění „bílých míst“ na mapě výzkumu sociologie zemědělství a obzvláště zemědělského podniku. Východiskem pro jejich postup je předpoklad, že zemědělský podnik představuje nejen technický a ekonomický, ale též sociální systém. Lidský činitel v zemědělské výrobě není tudíž pouhým přívěskem nebo dodatkem techniky či ekonomiky.

Empirickými sociologickými výzkumy se osvětluje problematika technického, ekonomického a sociálního systému podniku ve vzájemné návaznosti a odhalují se vzájemné vazby technických, ekonomických a sociálních projevů podnikového dění. Zveřejněné práce ukazují tak mj. místo, které náleží sociologovi (resp. sociálnímu psychologovi, vedle technika a ekonoma při řešení problematiky zemědělské velkovýroby. Ukazuje se ovšem zároveň, jak mnoho otázek zůstalo dosud pro nedostatek sil nedotčeno, jak mnoho práce musí ještě pracovníci sociologického výzkumu vykonat, aby mohli přistoupit ke komplexnějšímu řešení rozsáhlých projektů. K tomu bude zapotřebí plně využít předností týmové spolupráce přinejmenším s odborníky z úseků techniky a ekonomiky, ale postupem doby také s jinými odborníky humanitních a společenských vědních disciplín.

V naší zemi s rozvinutým průmyslem, který čím dále tím výrazněji ovlivňuje industrializaci zemědělské výroby, došlo k vytváření samostatné sociologie zemědělství na základě diferenciací v rámci dříve jednotné sociologie venkova.

Všechna naše existující výzkumná pracoviště, tj. katedry sociologie venkova a zemědělství vysokých škol zemědělských v Praze, Brně a Nitře a především Institut sociologie venkova a historie zemědělství v Praze přesouvala větší či menší část svého zájmu od problematiky venkova k problematice zemědělské práce a k problematice podniku jako pracoviště. Naléhavé společenské otázky čs. zemědělství v oblasti změn výrobních, sociálních a organizačních struktur se staly jednoznačně oblastí přednostního zájmu zemědělských sociologů. Konkrétně to znamená klást čím dále, tím více důraz na tyto okruhy otázek:

Sociologické problémy globálních procesů v sociálním postavení zemědělského a vesnického obyvatelstva a to zejména pokud jde o důsledky vědeckotechnických přeměn v zemědělství, sociální strukturu a sociální pohyb této populace, jakož i sociologické otázky jeho životního prostředí.

Sociologické problémy zeměděle jako nositele zemědělské práce a jako svébytné skupiny společnosti (její hlavní znaky a vývoj, její stratifikace (zejména v profesionální a kvalifikační struktuře), postavení ve společnosti, mobilita a migrační pohyb, její vztahy k ostatním sociálním skupinám atd.).

Sociologické problémy zemědělské práce a její specifika, zejména pokud jde o otázky technického charakteru práce, problematiku zemědělských povolání a jejich změn, problémy pracovní situace, vztah k práci atd.

Sociologické problémy socialistického zemědělského podniku jako hlavní formy projevu zemědělské práce a zemědělského pracoviště (sociologické aspekty struktury podniku, procesů, probíhajících v systému, otázky organizace a řízení, účasti pracov-

niků na tomto řízení, problematika sociálních skupin, zvláště pak pracovních, sociologické problémy kooperace podniků, nadpodnikové sféry atd.).

V souvislosti s postupným řešením uvedených okruhů sociologické problematiky zemědělství narůstá společenský význam sociologických pracovišť. Důsledkem rostoucí angažovanosti sociologů na současných problémech zemědělství, jako odvětví národního hospodářství, je tudíž také rostoucí zájem zemědělské veřejnosti o samotnou sociologii. Bezprostředním motivem tohoto vzájemného působení je okolnost, že se v posledních letech zabývá stále více sociologů zemědělství ve svých výzkumech problematikou velkovýrobního podniku jako hlavní formou projevu zemědělské práce. Tento zájem vítají pracovníci sociologického výzkumu především proto, že jsou tak dány předpoklady pro rozvoj užitečné spolupráce vědy a praxe. Na řadu otázek, kladených ze strany ekonomické a provozní praxe, může sociologický výzkum již dnes poskytnout uspokojivé odpovědi.

Z rozhovorů a ze zkušeností výzkumu však také vyplývá, že mnozí hospodářští funkcionáři kladou na sociologii požadavky, které nemůže splnit, neboť daný problém patří ve své podstatě do oblasti ekonomické. Vzhledem k tomu, že se na sociologii dosud často pohlíží jako na určitý druh módní vědy, je třeba varovat před tím, aby byl v ní spatřován prostředek, kterým by bylo možno vyléčit nedostatky jiných oborů. Sociologie může sice podstatným podílem přispět k řešení problémů řízení, ovšem pouze v rámci svého předmětu zkoumání. Nedejme se ani odradit tím, že výsledky našich základních výzkumů nejsou využitelné „ze dne na den“ beze zbytku, zatímco výsledků menší analýzy lze často rychle a přímo aplikovat. Základní výzkumy mají podle své podstaty perspektivní charakter a stávají se účinnými až po delších etapách. Tento přístup si musí zachovat i sociologický výzkum. Jen tak se lze vyvarovat subjektivismu, zbytečného experimentování, schématického řešení závažných otázek, které si vyžadují citlivého a metodologicky uváženého přístupu.

Doc. ing. H. Schimmerling, CSc.

Období vydání: květen 1969

4828 1940